

Rypeforvaltningsprosjektet 2006 - 2011

Framtidens forvaltning av rype og skogsfugl til beste for grunneiere, jegere og andre brukere skal ivaretas gjennom det nye brukerinitierte prosjektet "Rypeforvaltningsprosjektet 2006 - 2011".

HANS CHR. PEDERSEN, ODDGEIR ANDERSEN,
HAAKEN CHRISTENSEN, BJØRN P. KALTENBORN,
FRODE K. MIDTLUND OG TORSTEIN STORAAS

Prosjektet har nylig fått tilsagn om økonomisk støtte fra Norges forskningsråds Arealprogram, for såkalte Brukerinitierte prosjekt, og går derfor over fra en søke- og håpefase til en aktiv prosjektfase fra høsten 2006.

Den overordnede ideen i prosjektet er å utvikle en forvaltning av rype og skogsfugl som er vitenskapelig basert, bærekraftig og økonomisk lønnsom. Småviltressursene er i dag ikke optimalt forvaltet og utnyttet og det finnes et betydelig potensial for å øke verdiskapningen knyttet til høsting av rype og skogsfugl. Tverrfaglig forskning vil gi et grunnlag for å utforme og velge forvaltningsmodeller som er bedre tilpasset typer av terreng, bestander, bruksforhold og innsatsfaktorer hos ulike typer grunneiere.

Sammendrag

Rypejakt er en kjær aktivitet for opp mot 100 000 jegere i Norge. Jakta genererer inntekter for rettighetshavere, lokalsamfunn og forretningsliv. Forvaltningen er likevel i stor grad basert på tilfeldig erfaringskunnskap. Rypeforvaltere mangler kunnskapsbaserte praktiske råd for en målrettet forvaltning av rypebestander i ulike terreng med forskjellige rype tettheter. I dette prosjektet vil vi bruke mange jaktterreng som studieneheter for å utvikle forvaltningsmodeller for å nå ulike mål. Vi vil gjøre dette ved å studere ryper, jegere og forvaltning. Rype tetthetene vil bli taksert i august før jakta. Opplysninger om jaktutbytte, forvaltningssystem og hvem som jakter i terrenget blir gitt av samarbeidende rettighetshavere. I tillegg vil vi gjennomføre spørreundersøkelser av jegerne om deres opplevelser av jakta. Basert på systematiserte erfaringer fra de takserte terrengene vil vi: 1) Finne menneskeskapte og naturlige egenskaper ved landskapet som er avgjørende for rype tetthetens kvalitet; 2) kartlegge mål og strategier for forvaltning av rypejakt blant grunneiere; 3) identifisere de viktigste elementene i jegeropplevelsen og sammenhenger mellom rypebestandens størrelse og jegeropplevelsen; 4) utforme prinsipper for en målrettet forvaltning av jaktterreng av ulik kvalitet basert på takseringer; 5) kartlegge og anbefale endringer i rammebetingelser for omsetning og utførelse

Foto: Mette Møllerup.

av rypejakt; 6) utvikle enkle, sjølgående system for å taksere, bearbeide og gi råd om høsting av rype; 7) måle effekten av grunneierinitierte tiltak på tetthet og produksjon av rype; og 8) analysere økonomien i tiltak rettet mot jegere og mot rypene. Prosjektet er tverrfaglig og kunnskapen blir kvalitetssikret ved internasjonale publiseringer. Kunnskapen vil bli samlet i en *rypeforvaltningsbok* som blir tilgjengelig for forvaltere på alle plan og til glede for alle med interesse for ryper. Ved arbeidet med rammevilkår (mål 5) og takseringer (mål 6) vil vi i tillegg til rypene også inkludere skogsfugl.

Hvem er med i prosjektet?

Prosjektet er et samarbeid mellom Statskog og NORSKOG med Frode K. Midtlund, Statskog, som administrativ leder. Statskog forvalter 51 000 km² rype terreng og 13 000 km² skogsfugl terreng i Norge og har siden opprettelsen forvaltet småviltressurser på et betydelig areal og representerer således den største grunneier av offentlig eiendom i Norge. NORSKOG organiserer ca 240 private grunneiere i Norge, med et samlet areal på 12 000 km². NORSKOG medlemmer forvalter således det største privateide arealet i Norge. Begge organisasjoner har betydelig interesse i en optimal forvaltning av småviltressursen, men avspeiler også to forskjellige "forretningsideologier" som styrker prosjektets allmenngyldighet.

Den forskningsmessige delen av prosjektet ivaretas gjennom et samarbeid mellom Høgskolen i Hedmark (HH) og Norsk institutt for naturforskning (NINA). HH vil ha prosjektlederansvaret og koordinere all faglig aktivitet i prosjektet. Hans Chr. Pedersen, som er prosjektleder, har stilling både ved HH og NINA og en koordinering av den faglige aktiviteten skulle derfor være ivaretatt. De involverte fra

HH har omfattende kompetanse på skogshønsbiologi og har i en årrekke arbeidet med forvaltningsrelevante problemstillinger. De involverte fra NINA har spesiell kompetanse for den samfunnsfaglige sida av prosjektet og har arbeidet med forvaltningsspørsmål knyttet til småvilt og jaktutøvelse.

Det vil bli opprettet et styre bestående av representanter fra Statskog og rettighetshavere organisert i NORSKOG. I tillegg vil en referansegruppe bli opprettet hvor det inviteres representanter fra Norges Fjellstyresamband, Norges jeger- og fiskerforbund, Norges Skogeierforbund, Finnmarkseiendommen, samt prosjektledelsen. Det vil også bli knyttet kontakter med aktuelle fagmiljø som Høgskolen i Nord-Trøndelag (samarbeidspart ved skogshønstaksering), Universitetet for miljø- og biovitenskap (prosjekt Hyttebebyggelse og effekter på småvilt- og rovviltbestander) og Universitetet i Tromsø (rødrevbekjemping på Nordkinnhalvøya).

Forvaltning av skogshønsbestander og spesielt i forbindelse med jakt er av stor interesse så vel i nordisk som i større internasjonal sammenheng. Spesielt relevant er dette prosjektet for forvaltning av rype i Sverige. Etter at den såkalte Fjelljakten ble åpnet i 1993 har svensk forvaltning på en helt annen måte enn tidligere måtte forholde seg til et økende press på rypejakt. Selv om dagens svenske rypejakt ikke på langt nær har samme omfang og betydning som i Norge, vil en koordinering mellom aktiviteten på dette prosjektet og tilsvarende aktivitet på svensk side styrke resultater og konklusjoner som framkommer. Det er derfor knyttet kontakter med relevante fagmiljø i Sverige, men også i en rekke andre land med en aktiv rypeforvaltning/forskning.

Foto: Mette Møllerup.

Hvorfor prosjekt og hva skal vi gjøre?

Norske myndigheter oppfordrer landbruksnæringen til å satse på ulike former for opplevelses- og kulturbasert reiseliv som bygger på tradisjonell utmarksbruk som jakt og fiske. Samtidig mangler utmarksbasert turisme i Norge fortsatt mye når det gjelder markedsforståelse, organisering og produktutvikling før man fullt ut kan realisere det økonomiske potensialet.

I jaktåret 2004/2005 jaktet 147 500 personer i Norge, hvorav 67 % deltok på småviltjakt. Småvilt har lenge vært en del av grunneieres og distriktenes næringsgrunnlag, men forvaltningen har vært tilfeldig og effekten av forskjellige forvaltningsvalg har ikke vært systematisert. Vi mangler kunnskap for at forvaltningen skal bli optimal i forhold til målene.

I mange land, for eksempel Finland, har man samlet inn tetthetsdata for hønsfugl i ulike regioner i en årrekke. Men først når man har informasjon i jaktterrengskala kan man få svar på spørsmål om hvordan landskap og forvaltning påvirker skogshønsbestander, jegerlykke og økonomi. I dette prosjektet blir det for første gang undersøkt hvordan konkrete rypejakterreng blir forvaltet og hvilke effekt forvaltningen har både på rypene og jegerne i terrenget. Prosjektet videreutvikler et frivillig, effektivt og selvgående takseringsystem for bruk etter at prosjektet er avsluttet. Prosjektet vil gjøre en overordnet og oppsummerende vurdering for en tilrettelagt forvaltning som imøtekommer så vel rettighetshaveres som brukeres ønsker. Resultatene fra prosjektet vil danne grunnlag for å utarbeide en håndbok

Jakt- og fritidshytte

Ca 30 m², med frikjøpt tomt i Berdalen 12 km sør for Hovden i Setesdalen vurderes solgt. Idyllisk beliggende ca 15 min gange fra bilvei, totalt usjenert midt i fjellterreng omkranset av fjellbekk på en liten høyde. Meget godt rypeterreng, jaktrettigheter forhandles med grunneier. Arkitekt tegnede papirer for evt. utbygging medfølger. Prisantydning kr 150 000,-

Henvendelse: Torgrim Næverdalen, Batteriveien 22, 4878 Grimstad. Tlf 37 04 90 56, faks 37 25 28 29

beregnet på rettighetshavere og forvaltere som ønsker å gjennomføre endringer eller legge til rette for å optimalisere avkastningen av småviltressursene på sin eiendom.

Rypene

Høstbestandene av rype og øvrige skogshøns har alltid variert mye og var hovedårsaken til at det ble igangsatt rypeforskning i Norge. Forskningen på skogshøns har hovedsakelig blitt rettet mot å forstå de forskjellige artenes basale biologi og deres responser på endringer i vær, habitat, predasjon og i Fennoskandia særlig koblet mot svingninger i smågnagerbestanden. Vi har i dag omfattende kunnskap om rypenes biologi fra Fennoskandia, Russland, England og Skottland og Nord-Amerika.

I forvaltningssammenheng har man tidligere ansett jaktdødelighet som en ubetydelig faktor for bestandsendringer. Man antok at jakta alltid tok en del av den naturlige dødeligheten og at kyllingproduksjonen var den viktigste faktoren for endringer i bestanden mellom år. Nyere undersøkelser har vist at all dødelighet som skjer om vinteren, inkludert jakt, er minst like viktig, også i forvaltningssammenheng.

I *Rypejaktprosjektet* (1996 – 2000) studerte man for første gang flere bestander for å finne effekten av jakt på småviltbestander. Konklusjonene fra prosjektet medfører at man i framtidig forvaltning må ta hensyn til jaktuttaket i langt større grad enn tidligere. Dette innebærer at det trengs kunnskap om bl.a. hvordan ulikt jaktpress virker på forskjellige tettheter i landskap av ulik kvalitet, hvordan tiltak som blir satt inn for å begrense uttaket av bestanden i dårlige år virker (eks bag limit, fredning, utsatt jaktstart, fordeling av jegere i tid og rom). For å kunne skaffe nødvendig kunnskap om mange av disse forvaltnings-spørsmålene, må vi innhente data om; 1) bestandens størrelse (taksering), 2) jaktuttaket (jaktstatistikk) 3) fordeling av jaktuttaket i tid og rom (jaktstatistikk) 4) kvaliteter ved habitatet (fjernanalyse, menneskelig inngrep).

Statskog har taksert ryper i flere terreng siden tidlig på 1970-tallet. NINA har taksert ryper i forbindelse med sin terrestriske overvåkning (TOV) siden 1991, og videreført taksering av flere områder fra rypejaktprosjektet. Høgskolen i Hedmark, Evenstad begynte i samarbeid med grunneiere og jegere å takserer ryper med linjetaksering med avstandsmåling, fugle-

RYPEFORVALTNINGSPROSJEKTET

hunder og dataprogrammet DISTANCE i 1995. I 2005 ble det i regi av HH i samarbeid med Høgskolen i Nord-Trøndelag og Statskog Nordland taksert ryper i 79 forskjellige områder i Hedmark, Oppland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland. Det er derfor nå mulig å analysere tettheter over store områder og relatere de til landskap og forvaltning. Tettheten i et område og endringene av tettheter i området kan nå være responsen som kan forklares med landskaps- og forvaltningsvariable.

Det er også mulig å bruke samme takseringsopplegg for skogsfugl, med visse korreksjoner. HH fikk i 2005 inn skogsfugldata fra frivillige taksører i 12 forskjellige områder. Metoden kan benyttes, men det er i øyeblikket vanskeligere å få inn tilstrekkelig data fra mange nok områder. Derfor konsentrerer vi oss i dette prosjektet om ryper og inkluderer skogsfugl i de spørsmålsstillinger som kan belyses uten bruk av tetthetsdata.

Jaktuttaket fra skogshønsbestanden kan fås fra jaktstatistikk fra private grunneiere, statsallmenninger, Statskog og fylkesvis fra Statistisk sentralbyrå. En del av statistikken er velegnet til bruk i forvaltningssammenheng, men i mange tilfeller finnes mangler. Hvordan jaktutøvelsen og jaktrykket fordeler seg i et jaktterreng er lite undersøkt, men for rype ble dette undersøkt i *Rypejaktprosjektet*.

Rypene fordeler seg etter kvaliteten av forskjellige parametrene som skjul og mat i terrengene. I dag kan man gjennom å benytte satellitteknologi og fjernanalyse foreta en habitatklassifisering over store områder for så vel rype som skogsfugl. Effekter på habitatet gjennom menneskelig aktivitet (hyttebygging, kraftlinjer, veier, skogbruk mm) kan også påvirke skogshønsbestandene.

Jegere og forvaltere

Det finnes forholdsvis lite forskningsbasert kunnskap om *småviltjegere*, men vi vet fra spredt forskning at jegeropplevelsen er meget sammensatt og at selve høstingen av et jaktutbytte inngår i et samspill med andre motivasjons- og opplevelsesfaktorer. Betydningen av å felle et bytte varierer fra liten til stor, men blir aldri helt uvesentlig. Dynamikken i dette spillet og den relative betydningen av de enkelte forhold i ulike miljøssammenhenger bestemmer tilfredsheten jegeren sitter igjen med etter endt jakt.

For *rettighetshaveren* er småviltjakta en sentral økonomisk komponent i forvaltning av utmark. Det finnes lange tradisjoner blant grunneiere både enkeltvis og gjennom sammenslutninger som grunneierlag for å leie ut jaktrettigheter. Det er mange ubesvarte spørsmål rundt hva som er de mest egnede forvaltningsmodellene av disse terrengene og likeledes hvilke strategier som gir best avkastning og forvaltning av bestandene. I et næringsutviklingsperspektiv ligger det et interessant potensial i videreutviklingen av småviltjakta, men vi har foreløpig begrensede kunnskaper om hva som er optimale næringsstrategier i forhold til etterspørsel (jegerens ønsker og behov) og terrengenes potensial (bestandsforhold, forvaltning, tilgjengelighet etc.).

Vi har ulike former for utleie, og i noen tilfeller er tilbud av småviltjakt noe en grunneier har

Hadde det ikke vært for brune mansjetter og brunt skulderparti på jakken hadde det ikke vært lett å se jakken som ligger på fjellet. Fjellheimen leveres uten disse brune delene.

Fjellheimen jaktdress i MAX-1 kamouflasje

Denne dressen er spesielt velegnet for høyfjellsjakt, men egner seg også svært godt i skog med noe snø.

Jakke Fjellheimen

Jakken er produsert i en lett microfiber og et tynt nettingfôr. Nederst er det 2 store belglommer, på brystet 2 varmelommer, 1 radiolomme øverst på hver side, 1 innerlomme samt innerlomme for mobiltelefon, og napoleonslomme under knappestolpen. Avtagbar hette. Trykknapsregulering på armene. Strammesnor i livet og nederst for best mulig komfort.

Leveres i str C48-58.

Art.nr. 220114.

Bukse Fjellheimen

Buksen er produsert i samme materiale som jakken, den har 2 framlommer, 1 baklomme og 1 stor og 2 mindre lårrommer. Forhøyet ryggstykke gir ekstra god komfort. Knapper for bukseseler. Buksen er ekstra forsterket over knærne og nederst ved ankene, og den har strammebånd nederst.

Leveres i str C48-58.

Art.nr. 220249

Hel dress kr. 1.998,-

NORTEAM
ENGROS AS

Nettbutikk: www.norteamengros.no

Postboks 108, 1960 Løken
Butikk/besøksadresse:
Oberst Krusesvei 2, 1960 Løken
Tlf.: 63 85 05 00 - Fax: 63 85 05 10
E-mail: salg@norteamengros.no

RYPEFORVALTNINGSPROSJEKTET

drevet med i lange tider og bygget opp tradisjoner rundt. Inntektene har ofte vært relativt beskjedne, men stabile over lang tid. I andre tilfeller har produkter blitt utvidet og utviklet gjennom salg av "pakker" hvor alt fra transport, innkvartering, mat og guiding inngår i tillegg til selve jaktutøvelsen. Her er inntektene, men også utgiftene til produktet langt høyere og krever en større og mer profesjonell innsats fra tilbyder. Det finnes også ulike utleieformer som gir varierende økonomiske resultater og grad av kontroll med bruken av området. Mange private terreng leies ut på åremål til de samme jegerne for kortere eller lengre perioder (1 – 10 år). Kortidsleie med (1 – 2 uker) med flere påfølgende perioder i samme sesong er også vanlig, og ikke minst finnes det en rekke eiendommer som baserer seg på vanlig kortsalg hvor hver jeger betaler langt mindre, men deler terrenget med flere jegere (se www.inatur.no, www.skoginfo.no)

Vi vil undersøke hvordan *rettighetshaverne* forvalter rypene og bruker ryperessursen økonomisk i de takserte områdene ved hjelp av intervjuer og innsamling av eksisterende data fra ca. 50 grunneiere. Hver av de tre vanligste formene for utleie (åremål, kortidsleie, vanlig kortsalg) med spørsmål om hva som styrer utleieformen; målsettinger, strategier, tradisjoner, kunnskap, markedsføring, tilrettelegging, samarbeid med andre grunneiere og kompetansemiljøer blir undersøkt. Dessuten vil vi samle inn informasjon om den økonomiske avkastningen knyttet til jakta. For utmarks- og grunneierlag er dette tilgjengelig gjennom årsmeldinger. For grunneiere som opererer selvstendig vil vi kontakte dem det gjelder direkte. Vi vil bruke en intervjueteknikk basert på en intervjuguide slik at vi har tilstrekkelig fleksibilitet til å fange opp dybden og variasjonen i materialet.

Jegerundersøkelsen vil bli gjennomført som en postal spørreundersøkelse, eventuelt i kombinasjon med et interaktivt spørreskjema. Det er to jegersegmenter som prosjektet tar utgangspunkt i: 1) Jegere som jakter på arealer med kortsalg (statsallmenninger og hos utmarkslag med kortsalg). Her sendes det ut 1000 spørreskjema. 2) Jegere som leier mer eksklusiv jakt, enten åremålskontrakter eller kortidsleie (helg eller ukebasis). Her sendes det ut inntil 500 spørreskjema. De fleste arealene som tenkes å inngå i undersøkelsen vil være områder hvor det årlig foretas bestandsregistreringer slik at vi har et objektivt mål på villtettheten før jakt. Det er et mål at arealene fordeles over hele landet, og at vi tar med Statskog sine arealer i Nord-Norge.

Rammeverket

Forvaltning av småvilt er styrt av bestemmelser gitt i *rammeverket*. Debatten har gått i lang tid om flaskehalsene som begrenser og vanskeliggjør verdiskapingen av jakt og jaktprodukter. Diverse oppslag i media, NORSKOGs Årringer og rapporter fra Skogeierforbundet bekrefter dette. Ulike offentlige pålegg og føringer som regulerer forholdene rundt jakta er i mange tilfeller hemmende for utviklingen av reiselivsprodukter. For å få til en mest mulig hensiktsmessig utvikling av jakt som næring, samt et best mulig tilbud til jegerne og andre brukergrupper, er det nødvendig å se på rammeverket som regulerer jakt på småvilt. Vi har en rekke kjente flaskehals, så som: 1) Jakttider og jaktidsrammer, 2) Regler for merverdiavgift, 3) Plan- og bygningsloven, 4) Næringsmiddeloven, 5) Lov om motorferdsel i utmark, 6) Salg og kjøp av jaktprodukter og 7) Motstand mot jakt.

Undersøkelse av rammebetingelser omfatter en analyse av eksisterende regelverk og relaterte rammebetingelser for utøvelse av småvilt, i form av en policy analyse. Gjennom analyse av eksisterende materiale (regler, forskrifter, litteratur om jakt og utmarksbruk) og strategiske intervjuer, vil vi forsøke å få frem de ulike aspektene ved dagens regelverk og policy situasjon sett fra et institusjonelt perspektiv. Det kan også være aktuelt med en spørreundersøkelse til rettighetshavere, salgskanaler, destinasjoner, m.m. for å avdekke andre flaskehals forbundet med jakt.

Takseringssystem

Innsamling, lagring og bearbeiding av takseringsdata for skogshøns har lang tradisjon i Fennoskandia, og en oppsummering og analyse av aktuelle metoder og konsept er nylig fortatt av flere av deltagerne i dette prosjektet. En standardisering av rypetaksering, rapportering og analyse er utarbeidet. Det er av stor interesse både for forvaltere, rettighetshavere og jegere at takseringene er så nøyaktige og pålitelige som mulig, og at kvalitetssikrede data tilgjengeliggjøres forrest mulig til bruk i den daglige forvaltningen. Takseringsdata innhentes i alle områder som allerede i dag blir taksert og nye områder blir invitert med. Takseringsmetoder koordineres slik at resultatene som framkommer er sammenlignbare i tid og rom. Prosjektet vil basere seg på linjetaksering med bruk av programmet DISTANCE, til så vel ryper som skogsfugl.

RYPEFORVALTNINGSPROSJEKTET

Tiltak

Det har alltid vært et ønske om å kunne påvirke småviltbestandene i positiv retning gjennom såkalte viltstelltiltak. I tråd med dette har noen definert viltforvaltning som: *Kunsten å få landskapet til å produsere vilt.* I Nord-England og Skottland blir store landareal forvaltet for å produsere rype gjennom manipulering av habitat og predatorer. I Norge har en rekke tiltak blitt forsøkt uten nevneverdig positiv effekt. Predatorbekjempelse har i mer enn hundre år blitt praktisert som et ledd i småviltforvaltning, ofte med varierende suksess. Gode viltstelltiltak er imidlertid fortsatt en stor utfordring, så vel bestandsmessig som økonomisk.

Dersom noen rettighetshavere vil utføre tiltak innenfor sitt område; eks. begrense bestandene av små rovdyr, felle bjørk i gjengrodde områder, frede, begrense jaktuttak eller minske eller øke beitepresset fra tamdyr vil vi gjennom dette prosjektet kunne måle effekten av tiltaket. Det er allerede registrert flere eiendommer som er interessert i slike tiltak. For å få målt virkningen av rødrevbekjempelse på ryper, vil vi søke samarbeid med prosjekt der rødrev blir begrenset for å gagne fjellrev (Nordkinnhalvøya og Holtålen/Tydal).

Økonomi

Vi har liten oversikt over inntektspotensialet i rypejakta. Hvordan er verdistrømmene rundt rypejakta. Videre ønsker enkelte rettighetshavere å gjøre viltstelltiltak for småvilt som en del av næringsutviklingen på sin eiendom. Man vet ikke nok om effekten av ulike typer tiltak og hvilken gevinst tiltakene gir. Hva koster tiltak som freding og rovviltbekjemping og hvilke inntekter kan tiltakene gi på lengre sikt? Dette ønsker vi å belyse gjennom å hente inn erfaringer fra de forsøk som er gjort, samt noen eksperimentelle studier i løpet av prosjektet (se punktet over om grunneierinitierte tiltak).

Hva ønsker vi å oppnå?

Prosjektet bygger på et tverrfaglig samarbeid med et innovativt formål; dvs. å koble kommersialisering av en ressurs og verdiskapning med bærekraftig forvaltning. Prosjektorganiseringen har også et innovativt element gjennom tett samarbeid mellom en privat og en halvstatlig næringsorganisasjon og to forskningsinstitusjoner med både naturvitere og samfunnsvitere. Prosjektet vil ta i bruk og videreutvikle ny teknologi som vil effektivisere og bedre datainnsamling og kvalitetssikring av småviltdata betraktelig.

Ved bruk av GPS-systemer og EDB, vil vi kunne lage og ta i bruk et system som gir rettighetshavere oppdaterte og pålitelige data om levende bestander og bedre muligheter for å beregne bærekraftige og optimale uttak av hønsefuglressursene på de enkelte eiendommer. Utnyttelsen av resultatene fra FoU-prosjektet vil ha klart positive miljøkonsekvenser ved at villressursene må utnyttes på en bærekraftig måte (noe som er en forutsetning for næringen). Videre vil prosjektet kunne medføre at mindre gode småviltbestander forvaltes på en slik måte at de kan bli mer attraktive. Resultater fra prosjektet kan gjøre det mulig å styre jakttilgangen bedre slik at det blir mindre konflikter jegere i mellom, mellom jegere og andre bruksinteresser, og i forhold til områder og tidsperioder som av ulike grunner er spesielt sårbare.

Ved å ta i bruk et standardisert system for innrapportering, bearbeiding og tolking av data fra takseringer og avskyting som har et romlig element, vil man kunne bruke disse dataene til overvåking og forskningsformål. Dette kan på sikt belyse større økologiske forhold vedrørende disse artene og bidra til en forvaltning hvor målet er å opprettholde jevne bestandstettheter over tid.

Informasjon og resultatspredning

Prosjektet vil ha flere ulike formidlingskanaler. Takseringer publiseres årlig gjennom enkle årsrapporter. Takseringene, grunneier- og jegerundersøkelsene vil publiseres i en større sluttrapport mot slutten av prosjektperioden. Kortere framdrifts/underveis rapporter vil publiseres hvert annet år. I perioden 2009-2011 vil prosjektmedarbeiderne utarbeide vitenskapelige og populærvitenskapelige artikler basert på alle deler av prosjektet, og det vil bli holdt en rekke foredrag og seminarer for ulike interessegrupper. Resultatene vil kunne inngå i regionale oppsummeringer, til bruk både til forvaltning, forskning og allmenn informasjon overfor publikum.

Innenfor småviltforvaltning finnes flere gode generelle bøker og det finnes flere bøker som omhandler jakt og biologi. Det finnes imidlertid ingen sammenfattet framstilling av aktuelle tema innenfor framtidig bærekraftig forvaltning av våre skogshønsarter. Prosjektet vil derfor oppsummere resultatene ved produksjon av *Rypeforvaltningsboka*, et sterkt etterspurt produkt.

Kjøp online
www.godbiten.no
gratis frakt

JAKTEN GÅR BEST MED KOBUK FORMULA ONE

Jakthunder er atleter som forbruker ca. 3.000 kalorier pr jaktdag. Med et standard fôr må du fôre opptil 1 kg og gi tilskudd - spesielt vitaminer. Med Formula One fôrer du 600 gram fordelt på 3 måltider - uten tilskudd. Hunden din yter da sitt beste.

UTVIKLET FOR AKTIVE JAKT- OG SPORTSHUNDER

- + 35% protein, 25% fett
- + Funksjonelle, næringsrike ingredienser
- + Mest fordøyelige og smakelige animalske proteiner
- + Fri for billige og dårlig utnyttbare proteiner fra korn. Korn gir også store sukkermengder = hyperaktivitet fremfor vedvarende jaktytelse
- + Optimalisert innhold av tre fettkilder for energikick fra jaktstart til slutt
- + Fiskeolje og linfrø gir flotteste hud og pels
- + Rikelige mengder vitaminer & mineraler
- + Probiotika for økt fôropptak og god helse
- + Naturmiddel glukosamin styrker leddbrusk for redusert stivhet og friske ledd
- + Produseres ekstra skånsomt for å bevare næringsstoffene i de enkelte ingredienser

KOBUK

Norges største utvalg av høyenergifôr

www.kobuk.no - tlf 37 04 50 30